

УДК 911.3

Канський В.С.*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*

Дендрогеографі у структурі антропогенних ландшафтів Поділля

Розглянуто і доказано, що дослідження дендрогеографів у структурі антропогенних ландшафтів як в Україні так і за кордоном у цьому аспекті майже не проводились, зустрічаються лише окремі статті в мережі Інтернет про великі написи з дерев, дендронаписи, ленд-арт, ландшафтне дендромистецтво, ландшафтний дендродизайн тощо. Показано, що одна із важливих і актуальних проблем таких досліджень – відсутність чіткої класифікації географів загалом. Широкого поширення дендрогеографії набували з 30-х років ХХ століття. Із загальнодоступним поширенням сучасних Інтернет-технологій, зокрема *Google Maps*, *Google Earth*, почали виявлятися дендрогеографії на території багатьох країн. За кордоном дендрогеографії більше відрізняються не написами, а символами і картинами. В Україні теж є дендрогеографії, які збереглися з часів СРСР. Стан більшості дендрогеографів в Україні занедбаний. У Вінницькій області створили дендрогеограф в лісовому масиві на північному сході від села Шпиків Тульчинського району. Лісові масиви Поділля значно розчленовані, однак це можна використати не як недолік, а як перевагу. Конфігурація розрізаних лісових масивів дозволяє, з певними корективами, створити з них дендрогеографії. На кожен з цих масивів, якщо подивитись з відповідного боку та внести певні конструктивні корективи, можна чітко розпізнати фігури казкових персонажів, людей, тварин і предметів (автомобіль, чобіт тощо). Ця ідея буде цікава не лише для науковців і спеціалістів лісового господарства та ландшафтного дизайну, але й приваблива для обласного, районного чи селищного керівництва щодо розвитку туризму в регіоні, а також створення унікальних антропогенних заповідних об'єктів.

Ключові слова: Поділля, географ, дендрогеограф, конструктивний підхід, структура, антропогенний ландшафт, *Google Earth*, інтернет, проект.

Канский В.С. Дендрогеографы в структуре антропогенных ландшафтов Подолья. Рассмотрено и доказано, что исследования дендрогеографов в структуре антропогенных ландшафтов как в Украине так и за рубежом в этом аспекте почти не проводились, встречаются лишь отдельные статьи в сети Интернет о больших надписях из деревьев, дендронадписи, ленд-арт, ландшафтное дендроискусство, ландшафтный дендродизайн т.д. Показано, что одна из важных и актуальных проблем таких исследований – отсутствие четкой классификации географов в целом. Широкое распространение дендрогеографии приобрели с 30-х годов ХХ века. С общедоступным распространением современных Интернет-технологий, в частности *Google Maps*, *Google Earth*, начали проявляться дендрогеографии на территории многих стран. За рубежом дендрогеографии больше отличаются не надписями, а символами и картинками. В Украине тоже есть дендрогеографии, которые сохранились со времен СССР. Состояние большинства дендрогеографов в Украине запущено. В Винницкой области создали дендрогеограф в лесном массиве на северо-востоке от села Шпиков Тульчинского района. Лесные массивы Подолья значительно расчленены, однако это можно использовать не как недостаток, а как преимущество. Конфигурация разрозненных лесных массивов позволяет, с определенными корективами, создать из них дендрогеографии. На каждый из этих массивов, если посмотреть с соответствующей стороны и внести определенные конструктивные корективы, можно четко распознать фигуры сказочных персонажей, людей, животных и предметов (автомобиль, сапог и т.д.). Эта идея будет интересна не только для ученых и специалистов лесного хозяйства и ландшафтного дизайнера, но и привлекательная для областного, районного или поселкового руководства по развитию туризма в регионе, а также создание уникальных антропогенных заповедных объектов.

Ключевые слова: Подолье, географ, дендрогеограф, конструктивный подход, структура, антропогенный ландшафт, *Google Earth*, интернет, проект.

Kansky V.S. Dendrogeoglyphs in the structure of anthropogenic landscapes of Podillia. Examined and proved that the study of dendrogeoglyphs in the structure of anthropogenic landscapes both in Ukraine and abroad in this aspect is almost not carried out, there are only a few articles in the Internet

about the big inscriptions from trees, dendrowrites, land art, landscape, landscaping etc. It has been shown that one of the most important and urgent problems of such research – the lack of clear classification of geoglyphs in general. Widespread of dendrogeoglyphs purchased with a 30-th of XX century. With the public dissemination of the modern Internet technologies, such as Google Maps, Google Earth, began to show dendrogeoglyphs on the territory of many countries. Dendrogeoglyphs abroad not more different labels they appear as characters and figures. Dendrogeoglyphs have survived since the Soviet times in Ukraine too. Status most of dendrogeoglyphs in Ukraine started. Dendrogeoglyphs in Vinnitsa region created in a wooded area on the north-east of the Shpykiv village Tulchin area. Forests much dissected, but it can be used not as a disadvantage, but as advantage. Configuration fragmented forests allows certain adjustments, create one dendrogeoglyphs. On each of these arrays, if you look at the corresponding side and make certain structural adjustments, you can clearly recognize the shape of fairytale characters, people, animals and objects (such as car, boots, etc.). Constructive approaches creation dendrogeoglyphs are promising. With their help you can attract the attention of scientists to the problems of modern construction of anthropogenic landscapes, including settler, forest and agricultural others. Of particular note is the creation of these unique man-protected sites. Their expansion and continued use will allow to attract tourists interested pupils and students to study non-standard landscapes and people pay attention to the placement dendrogeoglyphs region. In further more detailed studies need not only dendrogeoglyphs but geoglyphs in general as a unique creation of nature and people.

Keywords: Podillia, geoglyph, dendrogeoglyph, constructive approach, structure, anthropogenic landscape, Google Earth, Internet, project.

Наявність проблеми. Ландшафтна сфера Землі пройшла дві якісно різні фази розвитку і поступово переходить у третю. Перша фаза – функціонування ландшафту в натуральному стані, друга – антропогенна фаза, де натуральні ландшафти були майже повністю замінені антропогенними, і третя – перехід антропогенних ландшафтів на абсолютно новий рівень культурного перетворення ландшафтної сфери Землі [2].

За сучасною класифікацією геогліфів [3, 4] одне з провідних напрямів у культурному ландшафтному конструктивізмі займають дендрогліфи. Однак, в Україні цьому питанню приділяють мало уваги. За належного догляду та конструктивних перетворень можна не лише досягнути природно-антропогенної рівноваги – так званої «золотої середини» [1], але й створювати цікаві та привабливі для туристів і світової спільноти культурні антропогенні об'єкти – дендрогліфи.

Аналіз попередніх досліджень. Попередні дослідження як в Україні, так і за кордоном у цьому напрямі майже не проводились, зустрічаються лише окремі статті в мережі Інтернет про великі написи з дерев, дендронаписи, ленд-арт, ландшафтне дендромистецтво, ландшафтний дендродизайн тощо. Одна із важливих і актуальних проблем цих досліджень – відсутність донедавна чіткої класифікації геогліфів загалом та визначення їх ролі у розвитку ландшафтознавства і суспільства.

Мета – дослідити історію виникнення дендрогліфів, встановити їх практичне значення для розвитку певного регіону, запропонувати конструктивні ідеї для їх створення та подальшого використання на території Поділля на прикладі Вінницького району.

Результати дослідження. Людей з давніх часів приваблювали великі за розміром об'єкти. Їх вони створювали з різних причин, але головна з них – це інформативність. Наприклад, піраміди Єгипту, по одній з версій, возвеличували (інформували про величність) фараонів, великі храми чи статуї возвеличували богів Греції і Риму тощо. Таких прикладів з історії можна навести багато. З часу, коли людство опанувало писемність, геогліфи від символізму перейшли в більш «текстовий

образ». Літера чи слово для людини несе вагоме інформативне значення. Варто подивитись на печатки відомих родин, де в центрі стоїть початкова літера роду, або ж пройтись біля пологового будинку де великими літерами на асфальті написані слова подяки за сина чи дочку, або ж сучасні привітання на біг-бордах. Все це свідчить, що людина намагається надати «величі» собі і своїм словам, збільшуючи у розмірах літери, рисунки, символи, тощо. Один з цікавих способів привернути увагу – дендрогеографі. Широкого поширення дендрогеографі почали набувати з 30-х років ХХ століття. У

Рис. 1. Дендрогеографі які були виявлені в Германії в 70-80-х роках ХХ ст. [7]

Рис. 2. Дендрогеографі часів СРСР, які збереглися до нашого часу [5].

Рис. 3. Дендрогеографіф «Лісова гітара». Аргентина [9]

Рис. 4. Дендрогеографіф «Зелений собор». Нідерланди [8]

Німеччині льотчиками були помічені фашистські свастики з різних порід дерев у лісах (рис. 1) [7]. Потім із загальнодоступним поширенням сучасних Інтернет-технологій, зокрема *Google Maps*, *Google Earth*, почали виявляти дендрогеографі на території колишнього СРСР та інших країнах. До цього часу збереглися найпоширеніші з них написи і символи: «Ленину 100 лет», «40 лет Победы», «Слава КПСС», зірка, серп і молот, тощо (рис. 2) [5].

За кордоном дендрогеографі більше відрізняються не написами, а символами і картинами. Зокрема, в Аргентині фермер створив дендрогеографіф «Лісова гітара» (рис. 3) [9], або ж в Нідерландах голландський художник Марінус

Рис. 5. Дендрогеографіф. Вінницька обл., Тульчинський р-н., с. Шпиків.

Бойзем (*Marinus Boezem*) створив Зелений собор (*The Green Cathedral*) з чорної тополі (*Populus nigra italica*), який приваблює велику кількість туристів і де проводять справжні церемонії вінчання молодят (рис. 4) [8].

В Україні теж є дендрогеографі, які збереглися з часів СРСР. Зокрема, з однаковими дендронаписами біля села Лисичово Іршавського району Закарпатської області і в Біляївському районі Одеської області зафіксовано дендрогеографіф «СССР 50», біля села Вища Дубечня Вишгородського району Київської області – дендрогеографіф «XXV», і навіть Олешківські піски обсажені деревами у вигляді візерунку, який теж можна назвати дендрогеографіфом.

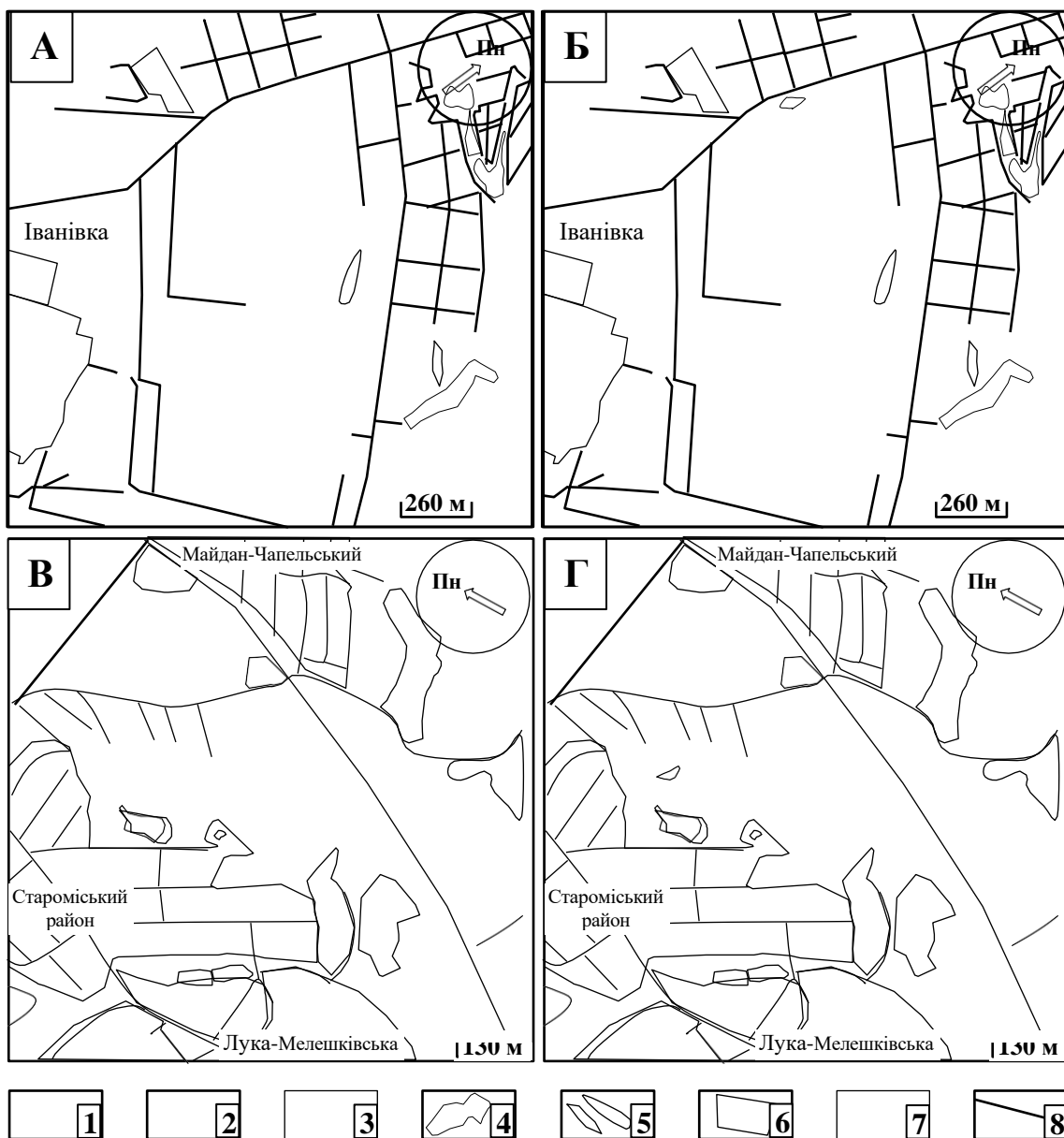

Рис. 6. Лісові масиви Поділля як потенційні дендрогеографіфи

А, Б – лісовий масив і дендрогеографіф «Динозавр»; В, Г – лісовий масив і дендрогеографіф «Носоріг». 1 – сільськогосподарські ландшафти; 2 – лісові масиви; 3 – селитебні ландшафти; 4 – водні об'єкти; 5 – балки; 6 – присадибні ділянки; 7 – луки; 8 – дороги.

Стан більшості дендрогеографів в Україні занедбаний. Вони потребують певного догляду, щоб не «затиратись» на загальному фоні лісового масиву.

Враховуючи те, що географіи активно привертають увагу людей, їх можна використати для приваблення туристів і світової спільноти до певного регіону, наприклад Поділля.

Зокрема є дендрогеографіи у Вінницькій області. На північному сході від села Шпиків Тульчинського району у лісовому масиві лісівник Анатолій Попіль у 2000 році із сосен створив дендронапис «2000». Він був зафіксований усіма супутниками, інформація про нього потрапила до засобів масової інформації. Його площа займає 4 га, розмір однієї цифри до 70 м, а ширина – 50 м. (рис. 5). Зараз цей дендрогеограф використовують для проведення шкільних екскурсій [6].

Лісові масиви Поділля досить порізані, але це можна використати не як недолік, а як перевагу. Конфігурація розрізнених лісових масивів дозволяє з певними корективами створити з них дендрогеографіи. На картосхемах, приведених нижче, ілюструються можливості виконання цих коректив (рис. 6).

На рисунку 7 наведено приклади лісових масивів, які в перспективі теж

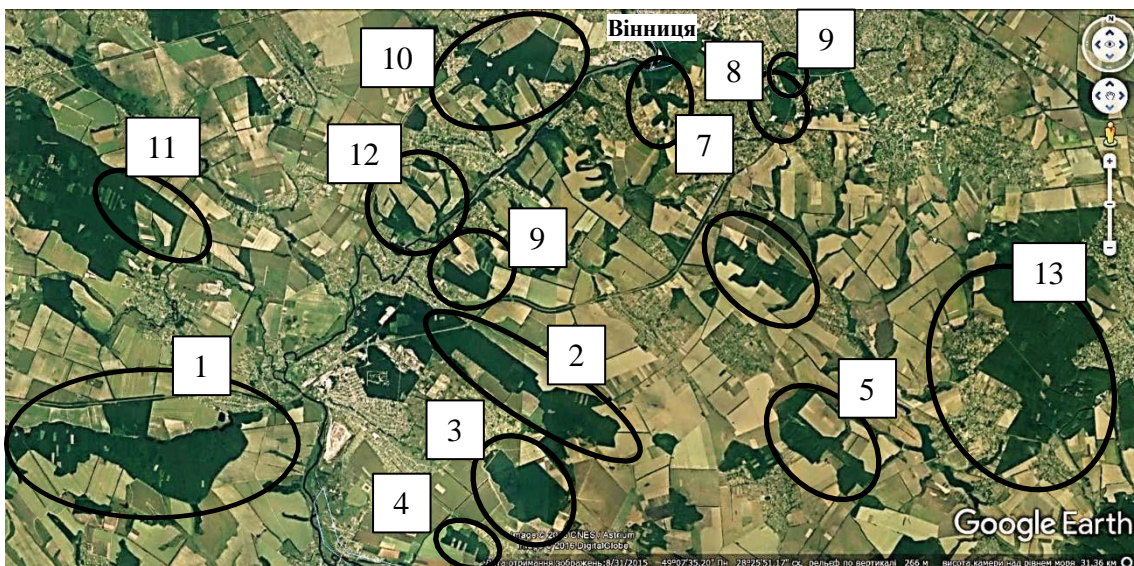

Рис. 7. Конфігурації лісових масивів, з яких можна створити дендрогеографіи (детальніше їх можна розглядіти в програмі *Google Earth*)

1 – дракон; 2 – Сімпсон; 3 – Квазімодо; 4 – автомобіль; 5 – верблюд; 6 – динозавр (дракон); 7 – людина; 8 – носоріг; 9 – серце (2 масиви); 10 – кінь; 11 – чобіт; 12 – тризуб (або канделябр), 13 – корона.

можуть слугувати зразками для створення дендрогеографів. На кожному з цих масивів, якщо подивитись з відповідного боку та внести певні конструктивні корективи, можна чітко розпізнати фігури казкових персонажів, людей, тварин і предметів (автомобіль, чобіт тощо). Ця ідея буде цікава не лише для науковців і спеціалістів лісового господарства та ландшафтного дизайну, але й приваблива для обласного, районного чи селищного керівництва для розвитку туризму в регіоні. Особливо цікавим і захопливим така ідея буде і для школярів, які зможуть розвивати свою фантазію та творчі підходи до конструктивного ландшафтознавства.

Висновки. Конструктивні підходи до створення дендрогеографів є перспективними. За їх допомогою можна привернути увагу науковців до проблем конструювання сучасних антропогенних ландшафтів, зокрема селитебних,

лісових сільськогосподарських та інших. На особливу увагу заслуговує створення з них унікальних антропогенних заповідних об'єктів. Їх розбудова та подальше використання дасть можливість привабити туристів, зацікавити школярів і студентів до нестандартного вивчення ландшафтів, а також звернути увагу людей на регіон розміщення дендрогеогліфів. У подальшому потребують детальніших досліджень не лише дендрогеогліфи але й геогліфи загалом, як унікальне творіння людей та природи.

1. Денисик Г. І. «Золота середина» у природничо-географічних дослідженнях / Г. І. Денисик // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Географія. – 2011. – Вип. 23.– С. 5-10.
 2. Денисик Г.І. Геогліфи й майбутній землеустрій України. / Г.І. Денисик, В.С, Канський. Землеустрій, кадастр та охорона земель в Україні: сучасний стан, Європейські перспективи. // Матеріали Міжнародної конференції, присвяченої 20-річчю створення факультету землепорядкування. – К.: МПБП «Гордон», 2016, – 236 с. С. 14-17.
 3. Канський В.С. Геогліфи. / В.С. Канський // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика» присвяченій 25-річчю географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету.
 4. Канський В.С. Геогліфи: суть поняття та основні принципи класифікації. / В.С. Канський, В.В. Канська. Українська географія: сучасні виклики. // 36. наук. праць у 3-х т.– К.: Прінт-Сервіс, 2016. – Т.І. – 235 с. С. 42-44.
 5. Режим доступу до ресурсу: *Google Earth*.
 6. Режим доступу до ресурсу: http://gazeta.ua/articles/science-life/_gigantskij-zelenij-napis-2000-viyavili-na-vinnichini-z-sputnika/542025?mobile=true.
 7. Режим доступу до ресурсу: <http://tainy.net/44756-tainstvennaya-svastika-iz-derevev.html>.
 8. Режим доступу до ресурсу: <http://www.kulturologia.ru/blogs/111011/15519/>.
 9. Режим доступу до ресурсу: <http://www.mirkrasiv.ru/articles/les-v-forme-gitary-lesnaja-gitara-forest-guitar-argentina.html>.
1. Denysyk G. I. «Zolota seredyna» u pryrodnycho-geografichnyh doslidzhenniyah / G. I. Denysyk // Naukovi zapysky [Vinnytskogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Myhayla Kotsyubynskogo]. Seriya : Geografiya. – 2011. – Vyp. 23.– S. 5-10.
 2. Denysyk G.I. Geoglify i maybutniy zemleustriy Ukrainy. / G.I. Denysyk, V.S, Kanskyy. Zemleustriy, kadastr ta ohorona zemel v Ukraini: suchasniy stan, Evropeyski perspektyvy. // Materialy Mizhnarodnoyi konferentsiyi, prysvyachenoyi 20-richchyu stvorennia fakultetu zemleporiyadkuvannya. – K.: MPBP «Gordon», 2016, – 236 s. S. 14-17.
 3. Kanskyu V.S. Geoglify. / V.S. Kanskyu // Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Geografiya, ekologiya, turyzm: teoryya, metodologiya, praktyka» prysvyacheniy 25-richchyu geografichnogo fakultetu Ternopilskogo natsionalnogo pedagogichnogo universytetu.
 4. Kanskyu V.S. Geogilfy: sut ponyattya ta osnovny pryntsypy klasifikatsiyi. / V.S. Kanskyu, V.V. Kanska. Ukrayinska geografiya: suchasni vyklyky. // Zb. nauk. prats u 3-h t.– K.: Print-Servis, 2016. – T.I. – 235 s. S. 42-44.
 5. Rezhym dostupu do resursu: *Google Earth*.
 6. Rezhym dostupu do resursu: http://gazeta.ua/articles/science-life/_gigantskij-zelenij-napis-2000-viyavili-na-vinnichini-z-sputnika/542025?mobile=true.
 7. Rezhym dostupu do resursu: <http://tainy.net/44756-tainstvennaya-svastika-iz-derevev.html>.
 8. Rezhym dostupu do resursu: <http://www.kulturologia.ru/blogs/111011/15519/>.
 9. Rezhym dostupu do resursu: <http://www.mirkrasiv.ru/articles/les-v-forme-gitary-lesnaja-gitara-forest-guitar-argentina.html>.

Подано до редакції 26.01.2017

Рецензент – кандидат географічних наук О.П. Чиж